

11 мая 1916 г. : на 1 авг. 1916 г. – Держархів Київської обл., ф. 283, оп. 11, од. зб. 867, арк. 23 зв. – 28. **35.** Представление министра финансов в Государственную думу о приеме женщин на низшие должности по ведомству Главного управления неокладных сборов и казенной продажи питей : 1917 г. – РГИА, ф. 575, оп. 6, од. зб. 101, арк. 4–8. **36.** О добавочном довольствии чинов правилительственной службы по случаю вздорожания жизни : положение Совета министров, высоч. утв. 11 мая 1916 г. // СУ. – 1916. – № 129. – Отд. I. – Ст. 990.

Надійшла до редколегії 23.02.2011

Исследованы организационно-правовые основы деятельности местного налогового аппарата Российской империи на украинских землях в чрезвычайных условиях Первой мировой войны.

Organizational and legal grounds of the local tax agencies of Russia Empire on Ukrainian territories in extraordinary conditions of the First World War are researched.

УДК [343.91:94(477)]«19»

А. Д. Семикопний

БОРЬБА ІЗ ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНИМ БАНДИТИЗМОМ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ У ПЕРІОД НЕПУ

Досліджено особливості проявів бандитизму в Радянській Україні у 1920-і роки та боротьби з цим явищем з боку правоохоронних органів.

Бандитизм, безумовно, є одним з найбільш небезпечних злочинів проти громадської безпеки, який передбачає створення озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі. Вже сам факт організації озброєної банди визнається, згідно з кримінальним законодавством, закінченим злочином, навіть якщо вона не зробила жодного нападу. Участь у банді – також закінчений злочин. Враховуючи ці обставини, надзвичайно актуальним є дослідження проблеми організації протидії загальнокримінальному бандитизму з боку правоохоронних органів саме в роки НЕПу, тобто в той час, коли даний вид протиправної діяльності набув значних масштабів і створював реальну загрозу для безпеки суспільства.

У вітчизняній історико-правовій науці ще з радянських часів указана проблематика викликала неабияке зацікавлення фахівців як у теоретичній [1; 2], так і в практичній площинах [3; 4]. Після здобуття незалежності, коли правоохоронна система

молодої української держави змушена була одразу доводити своєю життєздатність у боротьбі з добре організованим злочинним світом, з'явилося чимало аналогій з періодом реалізації в Україні нової економічної політики, що викликало поживавлення інтересу і до особливостей боротьби з організованою злочинністю в ті часи. На особливу увагу заслуговують монографії В. Голіни [5] та О. Міхеєвої [6]. Проте у праці В. Голіни акцент здебільшого робився на кримінологічних та кримінально-правових проблемах боротьби з бандитизмом, а О. Міхеєва побудувала свою роботу на дослідженні регіональних особливостей протидії бандитизму на прикладі Донбасу.

Метою даної статті є, спираючись на архівні матеріали, опубліковані джерела, здобутки попередників у вивченні даної теми, дослідити, яким чином зміна характеру бандитизму та його особливостей протягом 1920-х рр., впливала на ефективність боротьби з цим негативним явищем з боку правоохоронних органів Радянської України.

Цілоком природно, що з моменту свого утворення в центрі уваги української радянської міліції постійно перебували питання боротьби з різними проявами кримінальної злочинності, особливо з загальнокримінальним бандитизмом, який у період НЕПу поступово витіснив так званий «політичний» бандитизм.

У важких умовах становлення правоохоронної системи, особливо в перші роки після закінчення громадянської війни, міліція вела рішучу боротьбу з різними проявами бандитизму. Зокрема, у наказі № 90 по робітничо-селянській міліції Харківської губернії від 2 жовтня 1920 р. відзначалося: «З місць надходять повідомлення про збільшення за останній час випадків пограбувань, експропріацій, розбоїв та вбивств. Грабіжники почали створювати бандитські зграї, які тероризують населення, грабують квартири, часто навіть серед білого дня, наносячи величезну шкоду мирному будівництву» [7, с. 377]. У той же час сформовані з особового складу міліції загони не було чим обмундирувати й озброїти. І все ж, не зважаючи на те, що бандити часто переважали загони міліції як чисельністю, так і озброєнням, міліція за підтримки населення успішно боролася з бандитськими формуваннями.

У боротьбі з бандами начальникам повітових міліцій пропонувалось керуватися нижченаведеними положеннями:

1) необхідно підтримувати безперервний зв'язок районів між собою і зв'язок останніх з повітміліцією як із центральним органом районів;

2) про появу в районі банди чисельністю більшою за склад міліції даного району необхідно доводити до відома сусідні

повітміліції і райони, щоб вони негайно приєднувались до району, в якому з'явилась банда;

3) якщо банда, що з'явилася, не перевершує чисельність міліціонерів даного району, начальникам районів ні в якому разі не відступати, не вступивши з нею в бій. На випадок відступу начальники районів і їх помічники будуть віддаватися до суду Ревтрибуналу як боягузи і шкурники, що примазалися до радянської влади [8, арк. 5].

Збільшенню ефективності боротьби з загальнокримінальним бандитизмом сприяла й інструкція від 2 квітня 1921 р. «Про взаємовідносини міліції з органами НК у справі боротьби з бандитизмом» [7, с. 381]. Вона передбачала, що справи, пов'язані з так званим «політичним бандитизмом», міліцейські органи повинні були передавати на розгляд ВНК, тоді як вони в свою чергу могли більше зосередити увагу на протидії загальнокримінальному бандитизму.

Удосконалювання тактичної сторони боротьби з бандитизмом (від масових облав до тактики поділу, локалізації й знищення) привело до значного зменшення в період з кінця 1921 до початку 1923 р. як кількості, так і чисельності банд. Виявляється стійка тенденція до переростання бандитизму з політичного у кримінальний. Цим змінам у природі бандитизму сприяє також і широке застосування заходів агітаційного й економічного впливу на населення.

У розвідзведенні, що охоплює період із 25 листопада по 22 грудня 1921 р., відзначалося зменшення банд політичного характеру на території Харківської губернської дільниці. Із закінченням громадянської війни і припиненням воєнних дій залишки ворожих угруповань замість боротьби за владу під політичними гаслами ступили на шлях злочинних дій проти населення, під натиском військових частин і міліцейських загонів перетворились на малочисельні банди грабіжників. Дрібні банди, що оперували влітку і восени, через настання холодів в основному припинили своє існування. Частина бандитів, що залишилася, діяла одинаками або в складі груп по 2–3 чоловіки. Такі злочинні групи промишляли грабежами і дрібними крадіжками. У Сніжківській волості Валківського повіту, наприклад, ще оперувала банда Белицького чисельністю 10–12 чоловік і банда Дригайла, що складалася з 5 осіб. Банда Шатравки після загибелі ватажка 5 листопада 1921 р. розпорошилася і практично припинила своє існування. У Куп'янському повіті напружена обстановка склалася на південній і південно-східній околиці повіту. У зв'язку з передислокацією із цього району військових частин, зокрема Красногусарської бригади, знову почали організовуватися банди. Так, на початку грудня 1921 р. виявилася

банда Чапліна-Кірса на чисельністю 13 чоловік. Її нальотам піддався район Сватово – Юр'ївка – Борова. Бандити були озброєні гвинтівками і шашками, мали достатню кількість коней. З населеного пункту, що займали бандити, громадян вони не випускали. Банда Гайворонського, що розпорошилася після бою 29 серпня 1921 р. і відокремилась від об'єднаної банди Павлюка, довгий час себе не виявляла. Та 15 грудня 1921 р. банда Гайворонського чисельністю 12 шабель учинила напад у районі Кабаньєва на товарний потяг. Було вбито 2 червоноармійці, спалено 3 вагони [8, арк. 1].

Банда Колодія-Чапліна була знищена 19 січня 1922 р., а банда Гайворонського – 4 січня 1922 р. Операції по знищенню банд проводилися маневрзагонами від 1-го кавалерійського полку міліції УСРР. У числі інших бандитів добровільно здалися ватажки Гайворонський, Погорілий, Колодій. У Валківському повіті на початку 1922 р. банди також були ліквідовані, був убитий ватажок останньої банди Белицький [8, арк. 1].

З метою поступової передачі функцій боротьби з бандитизмом і керівництва цією боротьбою безпосередньо міліції в чотирьох повітах Харківської губернії (Харківському, Вовчанському, Богодухівському і Зміївському) обов'язки начальників повітдільниць були передані начальникам повітміліції і виведені військові частини [9].

З осені 1921 р. одним із найбільш поширених злочинів у Харкові та інших крупних містах республіки стає збройний напад на громадян. Щоночі грабіжники роздягали до 50 перехожих. Вся міська міліція була переведена на бойовий стан, часто проводилися нічні облави й обходи, причому особлива увага приділялася міським околицям. У ніч на 15 грудня працівникам міліції 12 району вдалося напасти на слід бандитів, що тероризували громадян на Ващенківській леваді, Іванівці і на шосе, що веде на Дергачі. Дозори міліції оточили банду, в якій було до 20 кримінальників. Намагаючись сховатися, грабіжники вступили з міліцією в перестрілку, але були затримані. Як з'ясувалося, бандити учинили багато збройних нападів. Тільки в ніч на 9 грудня вони вчинили розбійні напади на Ващенківській леваді на 15 осіб [10].

Звертає на себе увагу велика кількість неповнолітніх серед бандитів того часу. В рапорті начальнику Харківської губміськміліції начальника відділу Харківського губрозшуку від 24 липня 1922 р. зазначалося про ліквідацію декількох банд, що займалися організацією розбійних нападів на громадян у Харківській губернії, вік учасників яких не перевищував 20 років [11]. Так, у банді «Чорної маски» брало участь дев'ять чоловік віком від 15 до 20 років; за справою розбійницької зграї «Цехи» проходило

три молодики у віці 15–17 років; повністю з неповнолітніх складалася і зграя 16-річного Штеймана, який на момент арешту вже двічі притягувався правоохоронними органами за звинуваченнями у крадіжках.

Суттєвою проблемою, на чому робився акцент у рапорті, було те, що неповнолітні злочинці були непідсудні їй у більшості випадків їх доводилося через деякий час звільняти. Звичайно, отримавши певний кримінальний досвід та переконавшись у відсутності серйозного покарання, більшість із них поверталася до протиправної діяльності, формуючи нові бандитські зграї. Для ліквідації бандитизму серед неповнолітніх рекомендувалося посилити проведення профілактичних заходів серед молоді, активізувати діяльність Наркомату освіти зі створення мережі закладів з перевиховання антисоціальних елементів серед молоді.

Боротьбі з бандитизмом продовжувала приділятися виняткова увага і в наступні роки. Ще в січні 1923 р. Управлінням губернської міської міліції і розшуку був вироблений і переданий на місця план боротьби з бандитизмом, тому що з настанням весняного періоду, з досвіду минулих років, передбачалася активізація діяльності банд. Були систематизовані всі методи, що застосовувалися в боротьбі з бандитизмом. З метою підвищення ефективності роботи у цій справі на місця були передані директиви попереджувального характеру. Звітний період характеризовався зменшенням випадків бандитизму [12, с. 30].

Згідно зі статистичними даними, оприлюдненими НКВС УСРР, за січень–липень 1923 р. на території України було зафіксовано 564 напади, скоєні бандитськими формуваннями. Під час ліквідації банд було вбито 93 злочинці, арештовано 580. Вилучено зброї: гвинтівок – 96, револьверів – 77, кулеметів – 2. Під час знешкодження бандформувань загинуло 19 міліціонерів [13]. Зауважувалося, що в цілому рівень бандитизму мав тенденцію до зменшення. В окремих районах, де ще оперували залишки загальнокримінальних банд, вживалися заходи стосовно їх остаточної ліквідації.

У загальному огляді руху банд і дійох проти них загонів по Київській губернії за липень 1923 р. було відзначено, що «...політичний бандитизм на території Київської губернії, особливо в другій половині звітного періоду, активності не проявляв...» [14]. У доповіді Одеської губміліції адміністративно-організаційного відділу про діяльність за період із 1-го липня по 30 вересня 1923 р. констатувалося, що проявів «...бандитизму політичного характеру на території губернії за звітний період не було...» [15, арк. 127]. У доповіді начальника Волинської міліції про стан і діяльність губернської міліції за час із 1 липня по 1 жовтня 1923 р. згадувалося про наявність у губернії лише

одного бандитського формування, що носить політичне забарвлення. До того ж, констатується, що з вересня того ж року «...на території губернії наступив затишок і такий (бандитизм) активних дій не проявляє...» [15, арк. 124]. У доповіді Подільської міліції про стан і діяльність за червень – вересень 1923 р. повідомлялося, що «дії бандитизму за звітний період виразилися у виступах, головним чином, дрібних бандитських угруповань кримінального характеру, що мають своєю метою переважно грабежі... Відносно проявів бандитизму потрібно констатувати їх значне, у порівнянні з попереднім кварталом, скорочення» [15, арк. 124].

Звичайно, у деяких губерніях ситуація була іншою. Наприклад по Чернігівській губернії в серпні того ж року відзначався вкрай незадовільний рівень роботи міліціонерів у сфері боротьби з кримінальним бандитизмом: «...міліція цієї губернії не тільки не проявляє ніякої активності в боротьбі з бандитизмом, але часто не робить бандитам ніякого опору й допускає обеззброювання міліціонерів, узяття їх у полон бандитами й т. п.» [16].

Лютий 1924 р. відносно боротьби з бандитизмом на Харківщині, за даними губернської міської міліції, характеризувався, з одного боку, зменшенням кількості проявів бандитизму на території губернії, а з іншого боку – інтенсифікацією роботи міліції щодо розкриття злочинів. Найбільш значним проявом бандитизму були: зброяне пограбування товарно-пасажицького поїзда на станції Вольфіно, у 40 верстах від Сум; вуличні пограбування типу «роздягань» у Сумах і окремі випадки збройних грабежів, що відбувалися не організованими в банди поодинокими злочинцями у районах Харківського, Сумського й Охтирського округів. Міліцією, по гарячих слідах, було розкрито найбільш значний злочин – пограбування поїзда на станції Вольфіно. Під час проведення операції правоохоронці затримали 40 бандитів. Із 28 збройних грабежів і нальотів, скоєних у лютому, розкрито 14, із 583 крадіжок розкрито 327, із 26 вбивств розкрито 16 [17, с. 2].

Проблема боротьби з бандитизмом займала чільне місце у роботі VI адміністративної наради з питань діяльності органів міліції. У її постанові від 4 червня 1924 р. констатувалися надто повільні темпи роботи з ліквідації бандитизму і відносно зростання кримінальної злочинності, особливо у сільській місцевості. Постанова передбачала: а) всебічно вести боротьбу з ліквідації бандитизму в сільській місцевості, вважаючи це завданням першочергової важливості; б) підсилити міліціонерами райони, де прояви бандитизму носять особливо небезпечний характер; в) перейти від випадкової боротьби з бандитизмом до систематичної, планової, відповідно до плану, затвердженого

НКВС, НКЮ та Військовою Народою при РНК УСРР [18]. Аналізуючи зміст даної постанови, слід зазначити, що керівні органи республіки вже тоді добре розуміли необхідність організації ефективної протидії організованій злочинності, проте конкретний механізм запобіжних заходів ще був на стадії розробки. Прискоренню цього процесу, безперечно, сприяло об'єднання апаратів міліції та карного розшуку, про що докладніше мова йшла вище.

У середині 1920-х рр. значно зменшується як чисельність банд, так і рівень їхнього озброєння, рівень розкриття злочинів у цій сфері, навпаки, зростає. Якщо до вересня 1923 р. було ліквідовано 56 банд (із них 13 носили «політичний характер»), то до січня 1924 р. – 18 банд (3 «політичних») [19, с. 57]. У вказаних цифрах вочевидь виявляє себе тенденція до зменшення чисельності банд та зміни їх характеру.

Позитивні результати діяльності міліції в цій сфері відзначені у звіті про діяльність НКВС УСРР за 1924–1925 р. Констатується значно більша інтенсивність боротьби з бандитизмом, ніж у 1923 р., відзначається факт зміцнення оперативного апарату міліції. Згадується про ліквідацію 32 банд, що становило 200 % від числа бандитських формувань, ліквідованих з 1923 по 1924 рр. [20].

Результати інтенсивної боротьби органів міліції з бандитизмом підтверджують і наступні дані за перший квартал 1925 р. [21].

Губернія	Ліквідовано банд	Затримано бандитів	Вбито бандитів
Харківська	4	231	–
Київська	1	475	14
Подільська	–	244	2
Волинська	3	232	–
Чернігівська	1	79	9
Одеська	–	115	–
Донецька	1	159	–
Катеринославська	3	194	–
Полтавська	4	226	14
У підсумку	17	1945	39

Як бачимо, рішуча боротьба працівників міліції, розшуку у співробітництві з органами ДПУ з озброєними бандами мала досить суттєві результати. Протягом 1923–1925 рр. була ліквідована більшість озброєних банд, у загальній масі яких вже істотно переважали загальнокримінальні елементи. Покращенню результатів боротьби з бандитизмом також сприяло укріплення

оперативного апарату. Прояви кримінального бандитизму були найбільш характерні на північному заході республіки й у прикордонній смузі на території Чернігівської, Полтавської та Волинської губерній, де оперувало 8 із 17 банд. Як причини, що сприяли розвитку бандитизму саме в цих регіонах, можна відзначити неврожай у прикордонних округах та наплив кримінального елемента з сусідніх республік.

У другій половині досліджуваного десятиліття бандитизм у переважній більшості випадків мав загальнокримінальний характер. На той час характер бандитизму суттєво змінився: бандити діяли розрізнено, зменшилася кількість банд і їх чисельність.

У 1926 р. у засобах масової інформації найчастіше зауважувалося: «...політичного бандитизму в окрузі немає ... однак дається взнаки бандитизм кримінальний» [22, с. 745; 23, с. 46, 218], «організований бандитизм ... різко пішов на спад, ... кількість зареєстрованих банд і чисельність бандитів скоротилася за рік більш ніж удвічі» [23, с. 226]. У доповіді «Про стан і діяльність міліції й розшуку УРСР за 1925/26 р.» робота міліції у сфері боротьби з бандитизмом характеризується як така, що здійснюється ударними темпами, відзначається, що професійний рівень працівників уже доволі високий. За цей період на території республіки було ліквідовано 20 банд загальною чисельністю 164 чоловіка. На 1 жовтня 1926 р. на обліку залишалася 13 банд загальною кількістю 111 чоловік, з них активних – 6, чисельністю 53 чоловіка. На підставі статистичного аналізу в доповіді робився висновок, що «...великий організований бандитизм на території УРСР у порівнянні з минулими роками майже ліквідований» [24]. Проте, незважаючи на такі оптимістичні заяви, бандитизм усе ще становив серйозну небезпеку, і боротьба з ним велася завзята і напружена.

Наприклад, тільки на території Кременчуцької округи за період з 1 жовтня 1925 р. до 1 січня 1927 р. було ліквідовано майже 30 банд загальною чисельністю понад 250 чоловік [25]. Більшість із них діяла ще з початку десятиліття і займалася нападами на ярмарки, кооперативи, зупинками потягів тощо.

Значний резонанс мала справа банди О. Сапона, що розглядалася у Харківському губсуді у жовтні – листопаді 1926 р. На лаві підсудних опинилися 101 людина як за звинуваченнями у безпосередній участі в банді, так і пособництві їй. Кривавий слід банди тягнувся ще з 1922 р., коли вже засуджений за розбій до смертної кари О. Сапон утік від правосуддя і почав збирати нових учасників свого угруповання. Банда О. Сапона діяла протягом 1922–1925 рр., переважно на Сумщині та Харківщині. На її рахунку – зупинки пасажирських поїздів, погра-

бування та вбивства пасажирів, пароплава «Славний», під час пограбування якого було вбито всіх 21 пасажирів, напади на фінансові каси та кооперативи [26]. Проте такі гучні справи вже були скоріше винятками, переважали справи не чисельних та слабоорганізованих злочинних зграй кількістю 2–4 чоловіки.

Великим недоліком, що істотно гальмував боротьбу з бандитизмом, була погана облаштованість при районних міліціях, особливо у сільській місцевості, камер для затриманих. Через це бандити неодноразово здійснювали втечі. Так, тільки протягом 1926 р. зафіксовано 312 випадків утеч, тікало понад півтисячі злочинців [23, с. 220].

Перехід до індустріалізації і початок суцільної колективізації сільського господарства вимагали перебудови всіх ланок державного апарату, в тому числі органів міліції. Більше уваги стало приділятися боротьбі з господарчими і посадовими злочинами. Як і раніше, значне місце в діяльності міліції займала боротьба з бандитизмом.

Згідно з міліцейською статистикою на 1 жовтня 1927 р. на обліку було 11 бандитських формувань чисельністю 82 особи. Протягом 1927–1928 рр. стало відомо про існування ще 7 угруповань чисельністю 36 осіб. За цей же час було ліквідовано 13 банд та знешкоджено 85 злочинців. У результаті успішних дій правоохоронних органів на 1 жовтня 1928 р. на обліку залишалось лише 5 банд кількістю 23 особи.

Порівнюючи цифри двох останніх років, можна зробити висновок, що в Україні бандитизм майже вдалося приборкати. Проте більш прискіпливий розгляд стану та розвитку цього виду злочинності дає дещо іншу картину. На окремому обліку знаходилися зграї грабіжників, які теж фактично можна віднести до даного виду злочинності. Протягом 1927–1928 рр. було ліквідовано 34 такі зграї чисельністю 340 осіб [27]. Ці зграї майже нічим не відрізнялися від банд, хіба що менш жорсткою ієрархічністю всередині угруповання. Такий розподіл зберігся ще з початку десятиліття, коли під бандами здебільшого розумілися селянські повстанські групи.

Наведені нижче цифри вказують на невтішну тенденцію систематичного збільшення як кількості подібних зграй, так і їх учасників.

Час	Випадків грабунку та бандитизму	
	1927	1928
Січень – березень	2.160	2.465
Квітень – червень	2.208	2.433
Липень – вересень	2.870	2.526

З цієї таблиці видно, що якщо у 1927 р. прояви бандитизму та грабунків мають стабільний характер, то у 1928 р. вони набувають систематичного збільшення.

Серед багатьох справ, порушених з випадків бандитизму в 1927–1928 рр., особливу увагу на себе звертає ліквідування багаточисельної (понад 50 осіб) банди Ващенко, що протягом кількох років тероризувала населення Глухівщини та Конотопщини розбійними нападами та пограбуваннями [27].

Отже, протягом 1927–1928 рр. міліція спільно з органами ДПУ ліквідувала 47 банд і зграй, участь в яких обрало 435 чоловік – як активних учасників, так і пособників. Рівень розкриття злочинів скоєних бандитськими формуваннями або вагатами грабіжників, становив 67,8 %. У порівнянні з 1926–1927 рр. спостерігалася зменшення бандитизму на 5 % [28].

Наприкінці підрозділу звернемо увагу на досить цікаве повідомлення періодичного видання «Вісті ВУЦВК» за 3 лютого 1929 р. «У боротьбі з бандитизмом». У ньому автори намагалися простежити історію цієї боротьби. Дана стаття багато в чому підтверджує наші основні висновки.

Справедливе твердження авторів статті про те, що «...починаючи з кінця 1921 р. бандитизм став зменшуватися». На думку авторів, характер бандитизму змінюється в 1922–1923 р.: «Замість великих банд політичного характеру, що мали на озброєнні кулемети й навіть артилерію, виникає багато дрібних банд і зграй, що нараховують одиниці й, рідше, десятки своїх активних членів. Змінився й характер бандитизму: з політичного він переростає в кримінально-грабіжницький» [29]. Останнє твердження, на нашу думку, справедливе лише частково: як було зазначено вище, кількісні характеристики бандитських формувань змінюються (у бік зменшення) вже в 1921 р., після поширення нових методів боротьби, таких, як поділ і локалізація, економічна ізоляція й т. д. Характер же бандитизму дійсно починає змінюватися в 1922–1923 рр., однак ці зміни, хоч і перебувають у стадії завершення, тривають до 1925 – початку 1926 рр. [19, с. 55]. Деяке зростання пограбувань, що спостерігалася у 1926 р., на відміну від попередніх років, здебільшого пояснювалося зростанням простих вуличних пограбувань, не пов'язаних з дією організованих злочинних угруповань [31, с. 31]. Наприкінці десятиліття більшість великих бандитських угруповань, внаслідок ефективних дій правоохоронних органів, припинила своє існування, проте серйозне занепокоєння викликало збільшення відносно невеликих грабіжницьких зграй, що діяли майже по всій території республіки. Протиборство з ними вимагало від міліції та органів ДПУ дещо іншої тактики дій у порівнянні з організацією боротьби з вели-

кими банд-формуваннями. Вирішення саме цього завдання повинно було забезпечити остаточне приборкання бандитизму в УСРР.

Список літератури: 1. Ошеров А. Преступная группа, шайка, банда, сообщество и организация по Уголовному кодексу / А. Ошеров // Право и жизнь. – 1924. – Кн. 7–8. – С. 117–123. 2. Гришанин П. Понятие банды и ответственность за бандитизм по советскому уголовному праву / П. Гришанин // Труды Высшей школы МВД СССР. – Вып. 3. – 1958. – С. 17–26. 3. Якимович И. Шесть лет на страже советского порядка / И. Якимович // Красный страж : сб. ст. о милиции. – Х. : Гос. изд-во Украины, 1926. – С. 3–6. 4. Алтуев В. М. Участь міліції України в боротьбі з бандитизмом у 1921–1925 рр. / В. Алтуев // Український історичний журнал. – 1973. – № 10. – С. 119–124. 5. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом / В. В. Голіна. – Х. : Регіонінформ, 2004. – 212 с. 6. Міхеєва О. К. Кримінальна злочинність і боротьба з нею в Донбасі (1919–1929) / О. К. Міхеєва – Донецьк : Східний видавничий дім, 2004. – 248 с. 7. Михайленко П. П. Історія міліції України у документах і матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. – Т. 1: 1917–1925 рр. – К. : Генеза, 1997. – 504 с. 8. Державний архів Харківської області (Держархів Харківської обл.), ф. Р-563, спр. 38-а, арк. 1–5. 9. Держархів Харківської обл., ф. Р-563, спр. 80, арк. 16. 10. Комуніст (орган ЦК КП(б)У). – 1921. – 21 груд. 11. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 5, оп. 1, спр. 996, арк. 83–84. 12. Состояние губернии и работа Харьковского губернского исполкома за 9 месяцев 1923–1924 гг. – Б. м. и. г. 13. Комуніст (орган ЦК КП(б)У). – 1923. – 26 верес. 14. ЦДАВО України, ф. 6, оп. 1, спр. 1954, арк. 22. 15. ЦДАВО України, ф. 6, оп. 1, спр. 1953, арк. 124–127. 16. ЦДАВО України, ф. 6, оп. 1, спр. 1955, арк. 25. 17. Комуніст (орган ЦК КП(б)У). – 1924. – 22 берез. 18. Бюллетень НКВД. – 1924. – № 9–10. – С. 26. 19. Кучер О. О. Про участь міліції УРСР в боротьбі зі збройною внутрішньою контрреволюцією у 1921–23 рр. / О. О. Кучер // Питання історії народів СРСР. – 1971. – Вып. 11. – С. 51–58. 20. ЦДАВО України, ф. 5, оп. 2, спр. 16, арк. 173–174. 21. Бюллетень НКВД. – 1925. – № 8. – С. 49. 22. История милиции Украинской ССР в документах и материалах. – Т. 1: 1917–1937 гг. – К. : Изд-во КВШ МВД СССР, 1969. – 884 с. 23. Михайленко П. П. Історія міліції України у документах і матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. – Т. 2: 1926–1937 рр. – К. : Генеза, 1999. – 412 с. 24. ЦДАВО України, ф. 5, оп. 2, спр. 2326, арк. 11. 25. ЦДАВО України, ф. 5, оп. 3, спр. 480, арк. 25. 26. Вісті ВУЦВК. – 1926. – 25 листоп. 27. ЦДАВО України, ф. 5, оп. 3, спр. 1205, арк. 34. 28. Радянський міліціонер. – Х. : Харків. Губерн. виконком, 1929. – 54 с. 29. Вісті ВУЦВК. – 1929. – 3 лют. 30. Курило С. Г. Жизни своей не шадя. Из истории милиции Харьковщины / С. Г. Курило. – Х. : Прапор, 1987. – 295 с. 31. Герцензон А. А. Борьба с преступностью в РСФСР / А. А. Герцензон. – М. : НКВД РСФСР, 1928. – 163 с.

Надійшла до редакції 17.12.2010

Исследованы особенности проявлений бандитизма в Советской Украине в 1920-е годы и борьбы с этим явлением со стороны правоохранительных органов.

Features of gangsterism in the Soviet Ukraine in 1920-s and fighting with this phenomenon by the law enforcement agencies are researched.